

A családalapítás útvesztői Az elakadások megelőzése

Soósné Dr. Kiss Zsuzsanna PhD., főiskolai docens,¹ vezetőségi tag²

¹Semmelweis Egyetem, Egészségtudományi Kar, Egészségfejlesztési és Klinikai Módszertani Intézet,
Egészségtudományi Klinikai Tanszék

²Magyar Család- és Nővédelmi Tudományos Társaság

ENSZ: 2014 a család nemzetközi éve

2014-ben húsz éves évfordulóját ünnepli a család első nemzetközi éve. Az *Egyesült Nemzetek Szövetsége* az évforduló kapcsán a családok társadalmi szerepére irányítja a figyelmet: 2014 a család nemzetközi éve lesz, május 15-ét pedig a *Családok Nemzetközi Napjává* nyilvánították. Az évforduló egyben arra is lehetőséget ad, hogy áttekintsék a család társadalmi fejlődésben betöltött szerepét, illetve a családpolitika aktuális trendjeit – fogalmaz az ENSZ honlapja (www.family2014.org).

A tematikus év súlypontjai között szerepel a családi szegénység leküzdése, a szociális kirekesztődés megakadályozása, a család és a munka viszonyának problémái, a szociális integráció előmozdítása és a generációk közötti szolidaritás erősítése, a családi struktúrák változásainak vizsgálata, valamint a családbarát döntéshozatalt ösztönző javaslatok kidolgozása.

A *Nemzetközi Családfejlesztési Szövetség (International Federation for Family Development – IFED)* az évforduló kapcsán arra kéri a tagországokat: vegyék figyelembe a családokat érintő társadalmi és gazdasági körülményeket, segítsék a családbarát intézkedéseket, melyek célja, hogy a családok számára fenntartható, megfizethető és minőségi életkörülményeket biztosítsanak, elismerve a családoknak a társadalmi kohézió, valamint a gazdasági fejlődés elősegítésében játszott szerepét.

Folyóiratunk az évforduló kapcsán felmerülő kérdéseknek szenteli új sorozatát. Elsőként a terápiás munka családi krízisek megelőzésében játszott szerepét, lehetőségeit, majd az első gyermeküket váró fiatalok szülői szerepre való felkészültségét, valamint középiskolás tanulók szexuális magatartását vizsgáltuk. Ismertettük a „*Családok krízishelyzetben – a magánélet és a munka közötti egyensúly biztosítása nehéz gazdasági körülmények között*” címmel idén áprilisban, Athénban rendezett konferencia célkitűzéseit és eredményeit, továbbá a nagycsaládos életforma gyermekvállalási tervekre gyakorolt hatását.

Jelen lapszámunkban a családalapítás útvesztőinek, valamint a szülésznők várandósgondozás során játszott, megváltozott preventív szerepének bemutatására vállalkozunk.

Tervezett témaköreink között szerepel – többek között – a fiatalok menstruációs higiéniével, valamint HPV-fertőzéssel kapcsolatos ismereteinek bemutatása, egy speciális kismama-gerinctorna jótékony eredményeinek ismertetése, továbbá beszámolunk egy németországi tanulmányút tapasztalatairól is.

(A szerk.)

Bevezetés

A családalapítás a családi életciklus-elméletek szerint (1, 4) az újonnan alakult család életének első szakasza – a köznyelv a fészekrakás időszakának is nevezi. A jól működő párkapcsolattal létrejön az új, sikeres család alapja, és az első gyermek érkezésének feltételei is kialakulnak. Ugyanakkor a családalapítás sok csapdahelyzetet is rejt mind a pár, mind a szülők, a nagyszülők, valamint a család egésze számára.

Változások, megoldandó helyzetek

1. A család strukturális felépítésének változása

A család strukturális ábrájának elkészítése jól szemlélteti a család szerkezetében bekövetkezett változásokat (1. ábra). A család átalakulását egy képzeletbeli – nemzetközileg elfogadott jelölések (6) segítségével bemutatott – családról készített, saját szerkesztésű ábrán követhetjük végig.

Virginia Satir szerint az első gyermek megszületésével nemcsak az újonnan alakult család bővül, hanem a családtagok közötti kapcsolatrendszer is bonyolultabbá válik (19).

2. A családtagok helyzetének, szerepeinek, kapcsolatainak változása

Az első gyermek várásakor, majd megszületésekor az egész családi rendszert alapjaiban megváltoztató helyzetekkel kell szembesülnie a gyermeket váró párnak, és az egész családnak is.

A gyermek megérkezésével a két tagból álló család háromszemélyessé válik. A háromszemélyes család jellemzője – egyben veszélye is –, hogy a házastársi páros hármassá alakul, s olyan páros kapcsolatok keletkeznek, melyekből a harmadik fél kimaradhat – a családban háromszög keletkezik. A háromszög mindig egy párt és plusz egy személyt jelent, mely az anya–apa–gyermek viszonylatban többféle variációban is létezhet. Veszélyt jelenthet, ha két személy túl szoros kapcsolatba kerül egymással, így a harmadik személy kimarad a helyzetből, mintegy feleslegessé válik. Jellemző, hogy az anya és csecsemőjének viszonya válik alapvető kapcsolattá, az apai és/vagy házastársi/párkapcsolati viszony pedig háttérbe szorul. Az uralkodóvá váló anya–gyermek kapcsolatot az apa/férj rendszerint sérelmezi is (3, 16).

A fenti helyzet saját szakmai tapasztalataim szerint is

egy olyan lehetséges csapdahelyzet, mely súlyos problémák előidézője lehet. Részlet egy hasonló helyzetben lévő, hozzám szakmai segítségért forduló édesanya gondolataiból:

„A szülés utáni pillanatban, amint először a kezemben érezhettem, magamhoz ölelhettem és újra a szívemen tarthattam a kisfiamat, minden fájdalommat elfelejtettem, minden kitörlődött. Ez maga a csoda! Örömköd, szivárvány, napsütés fogott bennünket körbe, valami furcsa, finom erő szorított egymáshoz, csak mi ketten voltunk. Sírtam. Szavakkal ezt nem lehet kifejezni. Folytatódott ez a kellemes, furcsa, lebegő, büszke, boldog érzés, amikor kisfiamat bemutattam az édesapjának, a nagyszüleinek, a családtagoknak. Mindenki velünk volt, nekünk örült, kedvembe akartak járni, ajándékokkal, finomságokkal halmoztak el. Aztán elmúlt az ünnep, eltűnt a család, csak hárman, jobban mondva ketten maradtunk, a kisfiam és én. Párom éjjel-nappal dolgozott, ha tudott, akkor hétvégén is. A fejemben tudtam, hogy szükségünk van a pénzre, értünk dolgozik, de belül valahol fáj, hogy nincsen velünk, nem segít nekünk, nem foglalkozik a kisfiunkkal. Az eszemmel tudtam, hogy dolgoznia kell, mindezt értünk teszi, mégis, ahogy fáradtam, egyre jobban belesüllyedtem a gyermekgondozás rutinjába, egyre dühösebb, mérgesebb lettem rá. Egyre inkább felzabált az egyedüllét, a magány, a monotonia. Fél évvel a szülés után teljesen szétestem. Eltűnt a szülés utáni csoda, nem voltam önmagam, mintha csak megtörténtek volna velem a dolgok. Nagyon fáradt voltam, de azt tudtam, hogy nem akarom, hogy tovább sodródjunk. Ez nem mehet így tovább! Talán az volt a szerencsénk, hogy volt még erőm segítségért kiáltani, megálljt mondani.” (13; p. 52–53.)

Az új családban új szerepek alakulnak ki, a házaspár vagy élettársi szerep mellett megjelenik a szülői–gyermeki szerep: kialakulnak az anya–lány vagy anya–fiú, illetve apa–lány vagy apa–fiú párok. A gyermek megszületésével egyben létrejön a harmadik (testvéri) szerep alapja is. A helyzet azért is lehet nehéz, mert az egyes szerepekről, a szerepekkel kapcsolatos elvárásokról, a velük kapcsolatos érzésekről az egyes családtagok elképzelései eltérőek lehetnek (19).

Mindez a mindennapokra lefordítva azt jelenti, hogy másként gondolkodhatnak az anyai és az apai szerepről, feladatokról, viselkedésről a szülők, a nagyszülők, illetve a többi rokon is. Más viselkedést várhat el az édesanyától a párja, az édesanyja, vagy éppen az anyósa. A „jó pár”, a „hűség”, „a másik nemmel való helyes viselkedés” fogalmáról a családtagok, a rokonok eltérően gondolkodhatnak.

LEVELEZÉSI CÍM:

Soósne Dr. Kiss Zsuzsanna, Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar, Egészségfejlesztési és Klinikai Módszertani Intézet, Egészségtudományi Klinikai Tanszék. Postacím: 1088 Budapest, Vas utca 17. Telefon: +36-1-486-5978. E-mail: soosne@se-ctk.hu

Nem könnyű ezen elvárásoknak megfelelni, az önmagunk, valamint a külvilág által támasztott elvárásokat teljesíteni – vagy kompromisszumos megoldást találni.

Minden családnak van egy saját, minden más családtól különböző, saját „családi térképe”. A családban élők érzelmi, vágyai, egymással szembeni elvárásai, a családtagok közötti kapcsolatok folyamatosan átalakulnak, így ez az egyedi térkép is gyakran megváltozik (19). Fontos, hogy a családban megértsék, elfogadják és elismerjék minden családtag családban elfoglalt helyét.

A gyermek vállalásával és megszületésével a házastársi kapcsolat terhei nőnek, gyakran az is megtörténhet, hogy a feladatok annyira elborítják a szülőket, hogy a házastársi kapcsolat az elhanyagoltság miatt meggyengül. Amennyiben a házastársi kapcsolatot nem ápolják, a partnereknek nincsen lehetőségük a feltöltődésre, akkor a kapcsolat kimerülhet.

Családgondozói praxisom során egy férj/édesapa az alábbiakat mesélte:

„Nem tartoztam már a családomhoz. Csak arra voltam jó, hogy dolgozzak, az anyagiakat megteremtsem. Lenyúlt a párom, csak a pénzem kellett már neki, nem én. Otthon semmit nem csinálhattam, semmi nem volt jó, amit és ahogyan tettem (szerinte). Mindig csak kritikában volt részem. Munka után későn értem haza, kislányunk sokszor már aludt, ő fáradt volt. Éjszaka egymás mellett, de egymástól félvnyi távolságban aludtunk. Kitért mindenből! A gyermekkel kapcsolatos ügyekből, a problémákból, az örömeiből, a gondolataiból... Nem bírtam tovább! A kedves, emberi szó, elismerő szavak, amit sajnós nem a páromtól kaptam, mágnesként vonzottak, kihúztak a saját családomból!” (13; p. 58.)

A tapasztalatok szerint a család akkor működik jól, ha a szülők és a gyermek között egy jelképes, de egyértelmű határ alakul ki. Amennyiben a szülők és a gyermek között nincsen vagy bizonytalan ez a határ, problémák is jelentkezhetnek (1).

3. A családi fejlődés természetes és váratlan eseményei

A családstruktúra változása gyakran átmeneti szorongással, krízissel (természetes krízis) jár, és újjáalakulást, újjászerveződést tesz szükségessé. Ha a család több tagja egyszerre él meg drasztikus változásokat, ez a normális fejlődési krízisek halmozódásához vezethet. Amikor három vagy négy krízis egyszerre fordul elő, igen intenzív, sokszor aggasztóvá válik a családtagok helyzete. A krízisek halmozódása elősegítheti a generációk, valamint a házastársak közötti szakadék kialakulását (19).

Részlet egy pár életéből:

„Teljesen jól indult minden. Szerelem, lakás, egészséges gyermek, boldog családi élet. Simán, egyszerű-

en, boldogan! Aztán hirtelen, mintha a háborgó tenger hullámai törtek volna be az otthonunkba, csapás csapás után ért minket. Féléves volt kislányunk, amikor három hét leforgása alatt váratlanul meghalt Tamás édesanyja, az én özvegy édesapám napi gondozásra szorult, és Tamás elveszítette a munkahelyét. Lelkileg, fizikailag, anyagilag is fáradtunk, fogyott az erőnk, kezdtek kimerülni a tartalékaink. Ami segített, amibe kapaszkodtunk napról napra, az a gondolat és tény, hogy van nekünk Kata, a kislányunk, akiért túl kell lépniünk a történeteken, küzdenünk kell, hogy jobb legyen. Kata ránk mosolygott, nem lehetett nem visszamosolyogni rá. Őt megsimogatva, magunkhoz ölelve tompultak a fájdalmak. És itt vagyunk mi is egymásnak, és vannak még élő, egészséges családtagjaink, szép emlékeink! Ki kell jönnünk a bajból! Nincsen más utunk!” (13; p. 59–60.)

A szülés után felszínre kerülhetnek a párkapcsolat, az együttélés gyengeségei, tisztázatlanságai is. A viszonyokat befolyásolhatja, hogy az édesanya és az édesapa saját szülői családja mennyire és miképpen avatkozik bele az új család életébe, valamint az is, hogy a szülők hogyan fogadják és kezelik ezt a beavatkozást. Sikeres együttműködés esetén nagyon sok kölcsönös előny származik e kapcsolatból, de konfliktusok is adódhatnak, melyek további problémák alapjait teremthetik meg. A mindennapi életet egyéb körülmények is nehezíthetik (anyagi nehézségek, kedvezőtlen lakásviszonyok, betegség).

A gyermek megszületése utáni első néhány hónap általában nagyon nehéz időszak. Amennyiben a család nem megfelelően működik, hosszabb távon nem látja el feladatait, akkor a családon belüli megbetegítő hatások a szülés utáni időszakban halmozódhatnak (5).

A családi együttélés során minden családban kialakulnak a saját családhoz kapcsolódó értékek, érzelmek, vágyak, az ezekkel kapcsolatos közös tapasztalat és gyakorlat. Léteznek valós és hamis családi ideológiák, családképek. Az új család kialakulásával az új, valamint a tágabb értelemben vett család hirtelen azzal szembeülhet, hogy nincsen egységes családképe, és eddigi eszközeivel, módszereivel nem képes a változásból fakadó belső problémák megoldására (11).

4. Új, megoldásra váró feladatok

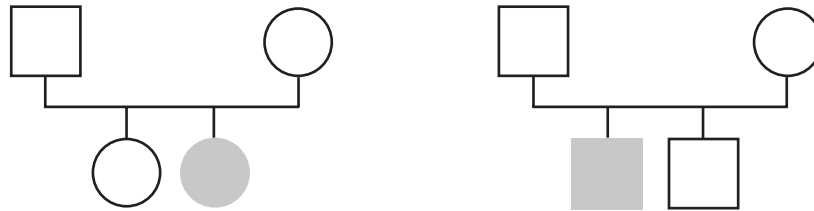
Az új család kialakulásával a párnak sok mindent meg kell beszélnie egymással. Fontos egyezsége jutniuk abban, hogy kinek mi lesz a feladata, hogyan szervezik meg a mindennapokat, ki főz, ki takarít, ki sétáltatja-levegőzteti, fürdeti, gondozza a gyermeket, ki viszi orvoshoz, hogyan oldják meg a háztartás vezetését, hogyan osztják be a pénzt, ki kezeli a kasszát, hogyan tartják a kapcsolatot a szülőkkel, a nagyszülőkkel, a rokonokkal, a barátokkal, a munkahellyel, milyen külső segítséget kérnek,

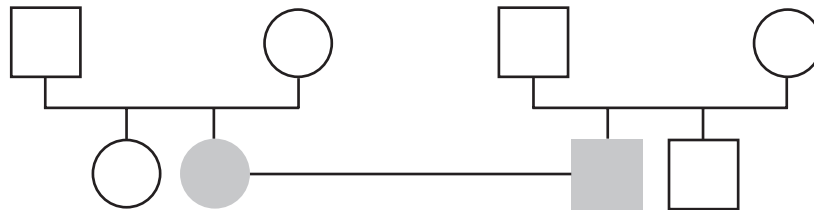
1. ábra

A család strukturális ábrájának elkészítése

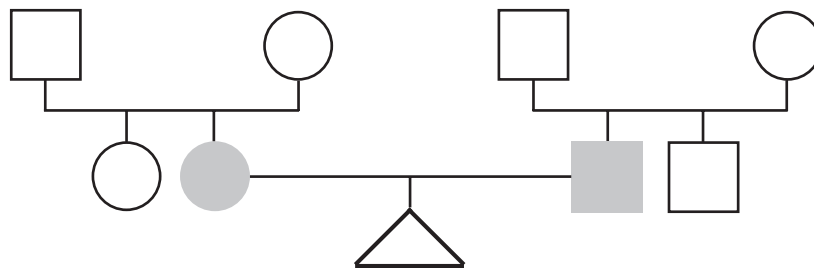
Párkapcsolatba még nem került nő ○, és férfi □ mindegyik a saját családjában (származási család), a nagyszülők feltüntetése nélkül (a nőknek egy lány-, a férfinak egy fiútestvére van):

A fenti család a nő és a férfi párkapcsolata esetén:

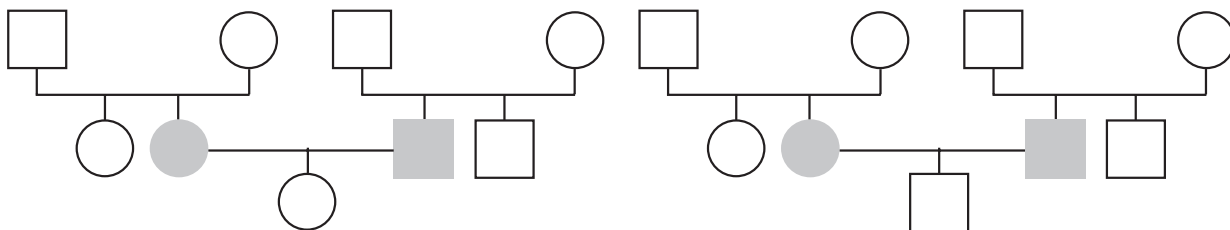
A fenti család az első gyermekkel való várandósság idején:

A fenti család az első gyermek megszületése után,

Lánygyermek születése esetén

Fiúgyermek születése esetén

illetve fogadnak el. Hogyan módosul a program a hétvégeken? Miként zajlanak majd az ünnepek? Mikor foglalkozik a pár egymással? Hogyan töltődik fel a pár együtt és külön-külön is? Kimondják-e, ha igen, akkor mikor és hogyan, ha valami nem tetszik, vagy sérelmezhető a mindennapokban? Keresnek-e, találnak-e sikeres megoldást a nehézségekre? (13)

Az első gyermeküket váró párok körében végzett kutatásaim eredményei elgondolkodtató üzeneteket hoznak. A leendő szülőket az együttélési keretek megbeszéléséről kérdeztem. Az új család együttélési kereteinek tisztázottsága leginkább a mindennapi életben nem olyan nagy jelentőséggel bíró ünnepekre, a szülőkkel való kapcsolatra, az értékrendre, valamint az egymással szembeni elvárásokra volt igaz. A napi együttélés szempontjából lényeges keretek, mint például a mindennapi együttélés szabályai, a feladatok megosztása, a célok, a szokások tisztázottságára vonatkozóan valamivel nagyobb bizonytalanság volt tapasztalható.

A szülők leginkább az ünnepeket, a saját szülővel való együttműködést, az értékeket, a célokat és a szülői elvárásokat gondolták tisztázottnak. A szabályok, a szokások, a gyermeknevelési elvek, valamint a pár szüleivel való együttműködés tisztázottsága kevésbé volt jellemző. A szülők leginkább a kapcsolati, érzelmi és testi, kevésbé a gyermekgondozási, legkevésbé az anyagi felkészültségükkel elégedettek (14).

Elgondolkodtató, hogy a mindennapi élettel kapcsolatos, nagy jelentőséggel bíró szabályok, egyezségek miért nem születnek meg? Miért fontosabb, hogy az évente néhány alkalommal megtartott ünnepek forgatókönyvét jobban tisztázzák? Miért érzik zökkenőmentesebbnek az együttműködést saját, mint párjuk szüleivel? Talán nehezebb erről beszélni, közös nevezőre jutni, vagy úgy gondolják, hogy idővel úgyis kialakul? Mennyire tudják majd ezzel kapcsolatos terveiket megvalósítani – vagy a békeség kedvéért inkább hallgatnak? Lesz-e majd idejük erre, ha minden energiájukat leköti az újszülött gondozása? Mi akadályozza meg őket abban, hogy az újszülött gondozásával kapcsolatos ismereteket megszerezzék? Meghatározható-e egy olyan anyagi háttér, mellyel biztosan elégedettek lennének? (14)

Szakmai tapasztalataim szerint azon családoknál, melyekben a szülők nem hangolják össze elvárásaikat, nem mondják ki véleményüket, feszültségek keletkeznek. Az alábbiakban egy tanulságos példával illusztrálok, ahogyan egy családterápián résztvevő pár ráeszmélt arra, hogyan jutottak el a szerelemtől, a gyermekek megszületésétől a válás gondolatáig:

„A ki nem mondott, szőnyeg alá besöpört problémák a fejünk búbjáig púposították a szőnyeget. Tele lett vele a lakás, nem látunk semmit, már moccanni sem tudunk, szinte megfulladunk. Visszagondolva, bizony az első

púpocskák akkor keletkeztek, amikor megszületett az első gyermekünk. Egy darabig még lavíroztunk, szökdécseltünk, majd ugráltunk a buckák, dombok között-fölött, de ide jutottunk, most egy Gellért-hegynyi probléma tornyosul előttünk.” (13; p. 29.)

5. A gyermekneveléssel kapcsolatos felfogások, az alkalmazott pedagógiai módszerek

A pár szülőként olyan új szerepben kap közös feladatot, melynek betöltéséhez nincsen személyes/közös tapasztalata. A kezdetektől nagyon fontos, hogy az anya túlzott, egyszemélyes felelőssége helyett a pár a szülői szerepkörben együtt erősödjön meg. Megtörténik a szülői feladatok felosztása, a közös célok megfogalmazása, valamint a célokhoz vezető, minden családtag számára elfogadható megoldások keresése.

A szülő-gyermek viszony, a gyermekgondozás és -nevelés során – a történelmi előképektől eltérően – a szülők egyre inkább a gyermekek szükségleteinek kielégítésére fókuszálnak (8, 10). A gyermeknevelés módszereit azonban nem csak a társadalomban elfogadott pedagógiai elvek, a szülők elképzelései és magatartása határozzák meg. Egyes kutatások rámutattak arra, hogy ahogyan a szülő hat a gyermekre, úgy a gyermek – már a születés pillanatától, illetve a méhen belüli életszakaszban is – hat a szülőre. A gyermek viselkedése nagymértékben befolyásolja a szülő gyermekkel kapcsolatos gondozói magatartását is (20, 21).

Sok szakember úgy gondolja, hogy legjobb nevelési módszer nem létezik. A kontaktustartás optimális módja is változó, a napirend szabályozottsága, a környezet változatossága, az új benyomások, tapasztalatok szükségessége is a csecsemő viselkedési stílusának függvénye. Bármilyen gyermekgondozási gyakorlat és nevelési módszer csakis a gyermek alapvető szükségleteinek, sajátosságainak figyelembevételével vezethet eredményre.

Az újszülött és a csecsemő gondozásával, nevelésével kapcsolatosan számos felfogás létezik. Egyes nézetek szerint alapvető nevelési elv a kényeztetés – a szülő kényeztető gondozói-nevelői magatartásával biztosítja gyermeke harmonikus nevelését és fejlődését. Egy másik, gyakran hangoztatott vélemény szerint az így gondozott csecsemőből – a minden szükségletet kielégítő nevelés következtében – követelőző és engedetlen gyermek válik. Azt javasolják, hogy a szülő szigorú napirend szerint nevelje a gyermeket, vagyis a csecsemőt megszabott időben kell etetni, nem pedig akkor, amikor éhes; a síró csecsemő felvétele pedig helytelen, mert a gyermeket követelőzővé teszi. Egy harmadik felfogás szerint a szülőnek meg kell találnia az egyensúlyt a korlátozás és az önállóság bátorítása között (9).

Saját szakmai tapasztalataim szerint sem létezik egyértelműen javasolható nevelési módszer, ugyanakkor a szélsőséges nevelési elvek – a túlzott szigor, vagy a túlságosan kényeztető szülői magatartás –, az egyértelmű szabályok, a rendszeresség nélküli élet, valamint a szeretet és annak kimutatása nélküli szülő–gyermek kapcsolat egyértelműen kedvezőtlen hatásúak a gyermek egészséges fejlődése szempontjából.

Az édesanya és az édesapa más-más módszer alkalmazásával lehet sikeres, azonban lényeges a nevelési elvek és célok szülői egyeztetése. Nevelési konfliktus keletkezhet abból, ha a szülők az alapvető nevelési, életmódbeli kérdésekben különböző nézeteket képviselnek, például legyen-e napirend, hogyan alakuljon az esti lefekvés, altatás menete, külön szobában aludjon-e a csecsemő, felvegyék-e minden esetben, ha sír, vagy a sírás típusa függvényében differenciáljanak?

A korai életszakasz nemcsak a gyermekek testi-lelki társaskapcsolati fejlődése, hanem pedagógiai jelentősége miatt is fontos. A szokások, közöttük a helyes egészségmagatartás kialakításának gyökerei is, erre az időszakra nyúlnak vissza. A helyes szokásrendszer kialakítása, rögzítése a szülők és nevelők részéről nagy odafigyelést igényel. Bizonyos szokások kialakításának megvannak az ideális körülményei, keretei, módszerei, optimális kezdési időpontja. A jó szokások és a helyes egészségmagatartás kialakulása hosszadalmas, azonban a folyamat egésze nem lehet sikeres, ha a kezdeti időszakban nem történik meg az alapok lerakása és megszilárdítása (2, 9, 10, 18, 20, 22).

Az édesapa, a férfi szerepének megítélésével kapcsolatos, hosszú ideig általánosnak mondható társadalmi megítélés az volt, hogy a férfi a megtermékenyítéssel járul hozzá a terhességhez, szerepe a nő és a család gazdasági támogatására szorítkozott. Az apákat úgy tekintették, mint az „első betolakodót az anya és a gyermek bűvös körébe”. Napjainkban inkább jellemző a szülői feladatok megosztására való törekvés, mind többen tanácsolják azt, hogy az apák kezdettől fogva vegyenek részt a gyermekgondozásban (2, 7, 12).

Egy édesapa gondolatai:

„Most szürke, ködös, fájó minden. Távol vagyunk egymástól. Egyedül vagyok. Nem vagyok, nem vagyunk jól. Valami elromlott, nyoma sincs a szép napoknak. Mindenki teszi egyedül a dolgát, mintha elmennénk egymás mellett. Nincs erőm. Néha felkelni is fájó, mi vár megint ránk, mit hoz a holnap, csak rosszabb ne legyen. Tudja, mi tart életben, mi ad erőt nekem? Mi segít abban, hogy küzdjek, hogy újra jó legyen, újból jól legyünk? A szép emlékek, a boldog múlt. Előveszem az esküvőnkön és a nászutunkon készült fotókat. Vidámak, boldogok vagyunk, szorosán egymáshoz bújunk, összeolvadunk, nincsen számunkra lehetetlen. Együtt vagyunk. Laptopomról a kis-

lánymról és rólam, a szülőszobán készült első fotó néz rám. Férfi létemre könnyezek. Lecsukom a szemem, friss apaként a munkából hazatérve, otthonunk ajtaján belépve, a babaszoba finom illata csapja meg az orrom, párom és kislányom hangja simogatja a fületem. Újra hárman vagyunk! Hát ezek tartanak életben, ez ad erőt, hogy harcoljak. Sokat, mindent veszíthetek. Nem veszíthetem el őket, nem veszíthetjük el egymást!” (13; p. 56–57.)

6. A generációk közötti kapcsolatok, konfliktushelyzetek

A szülők és a nagyszülők közötti konfliktusok egyik forrása a különböző nevelési elvekből fakadó nézeteltérés lehet. A fiatal pár sokszor tudatosan más nevelési módszert alkalmaz, mint annak idején saját szülei. Ugyanakkor az is lehetséges, hogy mindkét szülő a saját, származási családjából hozott nevelési módszert tartja helyesnek, emiatt alakul ki konfliktus (13).

Adódhatnak olyan helyzetek is, melyek megront-hatják a nagyszülők és a szülők kapcsolatát. A szülők többször számoltak be olyan esetekről, amikor a nagyszülő a szülők tudta nélkül arany fülbevalót vásárolt és kilyukasztatja a csecsemő fülét; a gyermeknél megkezdett gyógyszeres terápiát abbahagyja, más gyógyszert ad neki; saját orvosához viszi, mert benne jobban bízik; új játékot vásárol, mert a régi, agyonmosott kedvencet már undorítósnak tartja és kidobja; új, a gyermeknek eddig még nem adott, nem is adható ételt főz, hogy kisunokája erős legyen... stb.

A szülők és a nagyszülők közötti különböző nevelési elvek okozta konfliktus – tapasztalataim szerint – inkább a felnőtteknek, mintsem a gyermekeknek jelent problémát. A gyermekek igen rugalmasan alkalmazkodnak a nagyszülők és a szülők esetlegesen különböző elvárásaihoz, szabályaihoz, hamar megtanulják, hogy mi a napirend a nagyszülőknél és mi otthon, mit lehet megtenni és mit nem a mamánál és a papánál, illetve hogy otthon hol vannak a határok. Azonban elengedhetetlen, hogy a szülők és a nagyszülők alapértékekben és -kérdésekben egyezsége jussanak, és a nagyszülők ne tegyenek olyasmit, amit a szülők kifejezetten elleneznek, helytelenítenek, vagy a gyermek egészséges fejlődését veszélyeztetik. Helyes, ha a nagyszülők tiszteletben tartják a szülők ilyen irányú kéréseit. A csecsemő fülének a szülő tudta nélkül való kilyukasztatása, a szülő belegyezése nélkül gyógyszer adása, vagy annak elmulasztása, a haj levágatása (néha beszámolnak, panaszkodnak ilyen esetekről a szülők) még a jó szándék, kedves meglepetés szándékával sem kelt jó érzéseket, sőt, gyakran igen súlyos konfliktushelyzeteket teremt.

Helyes, ha mind a szülők, mind a nagyszülők megegyeznek, melyek azok a nevelési elvek, szabályok,

melyeket mindketten elfogadnak. Az unokák nevelésében való segítséggel kapcsolatos pozitív jelzések kifejezetten használnak a szülő–nagyözülő kapcsolatnak, így a gyermek is pozitív példát lát maga előtt, hogy szerettei az ő érdekében egyezsége jutnak, tisztelik és segítik egymást (13).

Jelen tanulmányt családterápiás szakmai munkám hívta életre. Reményeim szerint segít megelőzni, feltárni a nehéz helyzeteket, s megtalálni a kivezető utat. Ajánlom leendő szülőknek, családoknak, az őket támogató orvosoknak, család gondozóknak, védőnőknek, pedagógusoknak, valamint egészségfejlesztőknek.

Összefoglalás

A tanulmány a családalapítás során megoldandó helyzetekkel, feladatokkal ismerteti meg az Olvasót. A szerző a családalapítás nehézségeinek okait hat csoportba sorolja. Úgy gondolja, hogy a család strukturális felépítésének, a családtagok helyzetének, szerepeinek, kapcsolatainak változása, a családi fejlődés természetes és váratlan eseményei, az új, megoldásra váró feladatok, a gyermekneveléssel kapcsolatos felfogások, az alkalmazott pedagógiai módszerek, valamint a generációk közötti kapcsolatok és konfliktushelyzetek okoznak leginkább problémát a családot alapító szülőknek. Minden egyes témát úgy mutat be,

hogy az Olvasó megismerheti a szakirodalomra, a szerző saját kutatásaira, valamint szakmai munkájára alapozott eredményeket, s esettanulmányok bemutatásával is segítséget kap a családi élethelyzetek megértéséhez.

Kulcsszavak: családalapítás, a család strukturális felépítése, családi fejlődés, generációk közötti konfliktushelyzetek

Abstract

The study talks about situations in the family, parents need to solve and tasks that can emerge at family foundation. The writer separates the problems' causes into six groups. She thinks the main problems are change in the family's structure and change in family members' situation, roles, relations. Furthermore there can be naturally and suddenly events in the family development, new problems that the parents need to solve and several theories about child rearing, used pedagogical methods, relations and conflicts between generations. Every topic based on literature, the writer's research and based on professional work in order to show the real results to the reader. The study shows case studies which can help to understand these family life situations.

Keywords: family foundation, family's structure, family development, conflicts between generations

IRODALOM

1. Bíró S.–Komlós P. (szerk.): *Családterápiás olvasókönyv I.* Budapest, Mérei Mentálhigiénés Szolgálat, 1999.
2. Cole M.–Cole S.: *Fejlődéslélektan.* Budapest, Osiris, 1998.
3. Cseh-Szombathy L.: *A házassági konfliktusok szociológiája.* Budapest, Gondolat, 1985.
4. Farkas P.: *Családszociológia és gyermekvédelem.* Piliscsaba, PPKE, 2000.
5. Füredi J.–Buda B. (szerk.): *A család szociálpszichiátriája.* Budapest, Medicina, 1986.
6. G. Gorell Barnes: *Családterápia és gondozás.* Budapest, Animula, 1991.
7. Hardyment C.: „Álomgyerekek.” In: Vajda Zs.–Pukánszky B. (szerk.): *A gyermekkor története.* Budapest, Eötvös Kiadó, 1998.
8. Lloyd de Mause: „A gyermekkor története.” In: Vajda Zs.–Pukánszky B. (szerk.): *A gyermekkor története.* Budapest, Eötvös Kiadó, 1998.
9. Murányi-Kovács Ené–Kabainé H. V.: *A gyermekkor és a serdülőkor személyiségzavarok pszichológiája.* Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1988.
10. Nagy J.: *XXI. századi nevelés.* Budapest, Osiris–Századvég, 2000.
11. Novák J.–Barcy M.–Füredi J.–Kaposi Gy.: „Párt(t)lanul: a társadalmi változások hatása a családban zajló folyamatokra.” In: *Psychiatria Hungarica*, 1991; 6(3): 231–41.
12. Péley B.: *Az evolúciós gondolkodás szerepe a lelki fejlődésben.* Pécs, JPTE BTK Pszichológiai Intézete, 2003.
13. Soósné Kiss Zs.: *A sikeres családalapítás többé nem titok.* Budapest, General Press, 2014.
14. Soósné Kiss Zs.: *Az első gyermeket váró szülők szakmai támogatása.* Budapest, Semmelweis Egyetem Doktori Iskola, 2007.
15. Soósné K. Zs.: „Szemléletváltás az első gyermeküket váró szülők szakmai támogatásában.” In: *Egészségnevelés*, 2003; 44(2): 76–8.
16. Tóth M.: „Mivel foglalkozik a családterápia?” In: Komlós P. (szerk.): *A határok szerepe a családterápiában.* Budapest, Magyar Családterápiás Egyesület, 1992.
17. Vajda Zs.: *A gyermek pszichológiai fejlődése.* Budapest, Helikon, 1989.
18. Vajda Zs.: *Nevelés, pszichológia, kultúra.* Budapest, Dinasztia Kiadó, 1994.
19. V. Satir.: *A család együttélésének művészete.* Budapest, Coincencia Kiadó, 1999.
20. Zsolnai A.: „A gyermekkor kötődések vizsgálatának lehetőségei.” In: *Pedagógiai Szemle*, 1989; 39(5): 430–7.
21. Zsolnai A.: „A kisgyermekkor kötődések szerepe a személyiségfejlődésben.” In: *Új Pedagógiai Szemle*, 1993; 43(2): 65–9.
22. Zsolnai A.: *Kötődés és nevelés.* Budapest, Eötvös Kiadó, 2001.